

2017-02-23
S2017/01227/FS (delvis)

Socialdepartementet

Folkhälsomyndigheten
171 82 Solna

Uppdrag avseende skolbarns hälsovanor

Regeringens beslut

Regeringen ger Folkhälsomyndigheten i uppdrag att utöka urvalet i undersökningen Skolbarns hälsovanor och analysera resultaten på läns- och kommunnivå. Kartläggningen ska även inkludera nyanlända och asylsökande barns hälsa och psykiska hälsa genom att en så kallad baslinjemätning genomförs.

I uppdraget ingår att:

- genomföra datainsamlingen av skolbarns hälsovanor,
- presentera resultaten i form av en grundrapport på nationell nivå samt,
- presentera resultaten på regional och lokal nivå.

Folkhälsomyndigheten ska även, inom ramen för uppdraget och på en särskild subgrupp, genomföra objektiva mätningar av barns fysiska aktivitet och undersöka skillnader i rörelsemönster.

Resultaten ska om möjligt redovisas fördelade på kön.

Genomförandet av uppdraget ska ske i samråd med Utredningen om nationell samordnare för utveckling och samordning av insatser inom området psykisk hälsa (S 2015:09), Socialstyrelsen, Statens skolverk, Livsmedelsverket, Barnombudsmannen, Friskolornas riksförbund, Idéburna skolors riksförbund och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Myndigheten ska även där det bedöms relevant samråda med andra berörda myndigheter och organisationer.

Folkhälsomyndigheten får för uppdragets genomförande använda 10 000 000 kronor under 2017. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslaget 1:8 Bidrag till psykiatri, anslagsposten 3 Till Kammarkollegiets disposition.

Medlen utbetalas av Kammarkollegiet under 2017 till Folkhälsomyndigheten engångsvis efter rekvisition. Rekvisitionen ska ske senast den 1 december 2017. Medel som inte har utnyttjats ska återbetalas till Kammarkollegiet senast den 31 mars 2018. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning över använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 15 januari 2019.

Rekvisition, återbetalning och redovisningar ska hänvisa till det diarie-nummer som detta beslut har.

Bakgrund

Studien Skolbarns hälsovanor (Health Behaviour in School-aged Children, HBSC) är en enkätundersökning bland 11-, 13- och 15-åringar. Den genomförs i syfte att öka kunskapen om de levnadsvanor och levnadsförhållanden som anses viktiga för barns hälsa, följa utvecklingen över tid samt att jämföra resultaten med andra länder. Undersökningen är ett internationellt forsknings- och samarbetsprojekt som startade i början av 1980-talet. I dag deltar drygt 40 länder. Sverige har medverkat sedan 1985/86. Skolbarns hälsovanor är en "WHO collaborative study", vilket innebär att Världshälsoorganisationen (WHO) står bakom studien och publicerar internationella samlingsrapporter. Resultaten från den senaste datainsamlingen år 2013/2014 visar exempelvis att andelen ungdomar som anger att de tränar minst fyra gånger i veckan har ökat i alla åldersgrupper. Samtidigt anger fler än vid tidigare mätningar att de på sin fritid tillbringar mer än fyra timmar per dag framför en skärm. Resultaten visar även att allt fler unga uppger att de ofta har psykosomatiska besvär. Bland 15-åriga flickor är andelen den största sedan studien började i mitten på 1980-talet.

Den 17 december 2015 beslutade regeringen tillsätta en nationell samordnare med uppgift att stödja det arbete som utförs av myndigheter, kommuner, landsting, och organisationer inom området psykisk hälsa samt verka för att arbetet samordnas på nationell nivå. I direktivet till samordnaren beskrivs

regeringens strategi inom området psykisk hälsa 2016–2020. Under 2017 avsätter regeringen 890 000 000 kronor för en överenskommelse med SKL som syftar till att skapa förutsättningar för ett gemensamt, långsiktigt och systematiskt förbättringsarbete i kommuner och landsting/regioner och skapa bättre förutsättningar för lokala och regionala analyser av de utmaningar som respektive län står inför, samt att identifiera behov och utvecklingsmål lokalt och regionalt.

Resultat från Skolbarns hälsovanor 2013 visar att andelen ungdomar som anger att de tränar minst fyra gånger i veckan har ökat i alla åldersgrupper. Samtidigt anger fler än vid tidigare mätningar att de på sin fritid tillbringar mer än fyra timmar per dag framför en skärm. Data om ungdomars rörelsemönster är begränsat och det saknas nationella data på objektivt uppmätt fysisk aktivitet respektive hos stillasittande hos ungdomar. Det finns exempelvis i dagsläget inga svenska nationella studier som visar om barn som tränar och idrottar är mer fysiskt aktiva totalt sett.

Ärendet

Folkhälsomyndigheten har ett instruktionsenligt uppdrag att ansvara för uppföljning av befolkningens hälsa och för sektorsövergripande uppföljning av utvecklingen av folkhälsans bestämningsfaktorer med utgångspunkt i folkhälsopolitikens målområden. Data från Skolbarns hälsovanor utgör det viktigaste underlaget för uppföljning av målområde 3, Barns och ungas uppväxtvillkor. Data från undersökningen ingår också i Max18, ett uppföljningssystem för barnrättspolitiken. Det begränsade nationella urvalet i Skolbarns hälsovanor medför dock att resultaten inte går att bryta ned och presentera på regional eller lokal nivå. Data går endast att presentera på nationell nivå. En begränsning med att enbart ha tillgång ett nationellt urval är att det är svårare att göra fördjupade analyser på materialet, då underlaget är för litet för att bryta ned på ett flertal subgrupper. Det finns inte heller någon, motsvarande aktuell, enkätstudie som genomförs kontinuerligt och över tid som följer svenska skolbarns hälsovanor ur ett brett perspektiv, hälsa, psykisk hälsa, levnadsvanor och livsvillkor.

Med tanke på den oroväckande utvecklingen av självrapporterad psykisk ohälsa hos barn och unga är tillgång till jämförbara data på lokal nivå om barns och ungas psykiska hälsa av extra vikt. I dagsläget finns som nämnts endast data som går att bryta ned på nationell nivå att tillgå. Data om ungdomars rörelsemönster är också begränsat och det saknas nationella data på

objektivt uppmätt fysisk aktivitet respektive stillasittande hos ungdomar. Det finns i dagsläget inte heller några svenska nationella studier som visar om barn som tränar och idrottar är mer fysiskt aktiva totalt sett. Det finns i dag god kunskap om föräldrarnas avgörande roll för barns och ungas uppväxtvillkor. Att få tillgång till jämförbara data på lokal nivå om barnets relation till sina föräldrar och huruvida erbjudande om stöd i föräldraskapet erbjudits och mottagits är därför av stor vikt.

Regeringen gör därför bedömningen att underlaget till undersökningen om Skolbarns hälsovanor behöver utökas för att möjliggöra en förbättrad styrning mot resultat på lokal- och regional nivå samt för att bättre kunna följa den nationella utvecklingen.

På regeringens vägnar

Gabriel Wikström

Linda Hindberg

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Statsrådsberedningen internrevisionen

Finansdepartementet/BA

Utbildningsdepartementet/S, GV

Regeringskansliets förvaltningsavdelning/Ek

Utredningen (S 2015:09)

Socialstyrelsen

Kammarkollegiet

Skolverket

Livsmedelsverket

Barnombudsmannen

Friskolornas riksförbund

Idéburna skolors riksförbund

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)